

VÝZNAMNÉ ČÁSTKY VYMĚŘOVACÍHO ZÁKLADU ZAMĚSTNANCE A ZMĚNY K 1. LEDNU 2020

Ing. ANTONÍN DANĚK

Ve zdravotním pojištění je v některých případech důležitá výše příjmu zúčtovaná zaměstnavatelem zaměstnanci. Na které konkrétní částky vyměřovacího základu by se měli zaměstnavatelé v roce 2020 zaměřit a jak se mění podmínky pro zaměstnavatele i OSVČ?

Pojistné odvádí zaměstnavatel za zaměstnance z vyměřovacího základu. Podle § 3 odst. 1 zákona č. 592/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, je tímto vyměřovacím základem úhrn příjmů zaměstnance ze závislé činnosti, s výjimkou náhrad výdajů poskytovaných procentem z platové základny představitelům státní moci a některých státních orgánů a soudcům podle zákona č. 236/1995 Sb., které jsou nebo by byly, pokud by podléhaly zdanění v ČR, předmětem daně z příjmů fyzických osob podle § 6 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZDP), a nejsou od této daně osvobozeny a které mu zaměstnavatel zúčtoval v souvislosti se zaměstnáním. Zúčtovaným příjmem se pro tyto účely rozumí plnění, které bylo v peněžní nebo nepeněžní formě nebo formou výhody poskytnuto zaměstnavatelem zaměstnanci nebo předáno v jeho prospěch, popř. připsáno k jeho dobru, anebo spočívá v jiné formě plnění prováděné zaměstnavatelem za zaměstnance.

Příjmům, které podléhají dani z příjmů, se kladou naroveň též příjmy, které by této dani podléhaly, pokud by byl příjem zdaňován v ČR. Toto pravidlo se uplatní především v případech, kdy se příjem podle mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění nezdaňuje podle právních předpisů platných v ČR, ale příslušný zaměstnanec je účasten zdravotního pojištění v ČR a zaměstnavatel proto podle koordinačních pravidel EU odvádí pojistné na zdravotní pojištění podle českých právních předpisů.

Příjmy ze závislé činnosti jsou i funkční požitky, kterými jsou ve smyslu ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) bod 2 a § 6 odst. 10 ZDP např. odměny za výkon funkce a plnění poskytovaná v souvislosti se současným nebo dřívějším výkonem funkce v orgánech obcí, v jiných orgánech územní samosprávy, státních orgánech, spolcích a zájmových sdruženích, komorách a v jiných orgánech a institucích.

Sazba pojistného činí 13,5 % z tohoto úhrnu příjmů, přičemž jednu třetinu (případně zaokrouhlenou na celou korunu směrem nahoru) srazí zaměstnavatel zaměstnanci, zbývající dvě třetiny neboli rozdíl hradí zaměstnavatel ze svých zdrojů.

V tomto příspěvku se zmíníme o některých důležitých částkách vyměřovacího základu zaměstnance, které v roce 2020 zaujímají v souvislosti s placením pojistného zaměstnavatelem specifické postavení.

O Kč

Vyměřovací základ zaměstnance a návazně pak částku pojistného v nulové hodnotě registrujeme v situacích, kdy po celé rozhodné období (kalendářní měsíc) například trvá:

- překážka v práci na straně zaměstnance – nemoc (dočasná pracovní neschopnost), karanténa, ošetřování dítěte mladšího 10 let nebo jiného člena domácnosti a další dle § 191 zákoníku práce;

ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

- neplacené volno nebo neomluvená absence u osob nebo situací vyjmenovaných v ustanovení § 3 odst. 8 zákona č. 592/1992 Sb., například u osob, za které platí pojistné stát;
- výkon funkce člena statutárního orgánu bez příjmu.

Výše uvedené platí, pokud zaměstnanci není do příslušného kalendářního měsíce například zúčtována odměna.

I když se žádné pojistné neodvádí, započítává se taková osoba do celkového počtu zaměstnanců, uváděného na Přehledu o platbě pojistného zaměstnavatele, neboť se z pohledu zdravotního pojištění jedná v případě pracovní smlouvy o zaměstnance (resp. pracovněprávní vztah trvá). Tímto zaměstnáním má osoba rovněž vyřešen svůj pojistný vztah neboli pojištění u zdravotní pojišťovny.

Pokud však při trvající dohodě o pracovní činnosti nedosáhne příjem 3 000 Kč nebo u dohody o provedení práce nepřevyší 10 000 Kč, nejedná se v příslušném kalendářním měsíci ve zdravotním pojištění o zaměstnání (osoba není z pohledu zdravotního pojištění zaměstnancem) a ze zúčtovaného příjmu se pojistné neplatí. Ve zdravotním pojištění se pro účel vzniku zaměstnání sčítají v rámci rozhodného období kalendářního měsíce příjmy z více dohod o pracovní činnosti nebo dohod o provedení práce u jednoho zaměstnavatele. Zdůrazňuji, že pokud se jedná u téhož zaměstnavatele o stejný typ dohody, pak se sčítají všechny příjmy. Při trvající dohodě a při poklesu příjmu pod některou z výše uvedených rozhodných částek musí být osoba jako zaměstnanec na takový měsíc/měsíce odhlášena a její zdravotní pojištění musí být řešeno jiným způsobem.

Pojistné na zdravotní pojištění se neodvádí ani tehdy, pokud se osoby nepovažují z pohledu zdravotního pojištění za zaměstnance podle § 5 písm. a) bodů 1.–7. zákona č. 48/1997 Sb., ve znění pozdějších předpisů, například se jedná o žáky nebo studenty s příjmy ze závislé činnosti pouze za práci z praktického výcviku nebo o členy okrskových volebních komisí.

3 000 Kč

Ve zdravotním pojištění platí, že pokud není u tří dále definovaných skupin osob jako zaměstnanců dosaženo v roce 2020 příjmu 3 000 Kč, zakládajícího účast na zdravotním pojištění, nejedná se o zaměstnání a pro zaměstnavatele nevznikají v této souvislosti žádné povinnosti. Ke zvýšení „rozhodné částky“ nedochází k 1. lednu 2020 proto, že průměrná mzda pro rok 2020 (viz závěrečný bod) nedosáhla hodnoty 35 000 Kč. Současně také platí, že pokud nemá pojištěnec řešen svůj pojistný vztah zaměstnáním, nastupuje pro něj povinnost řešit svoji situaci se zdravotní pojišťovnou, kde se může zaregistrovat buď jako osoba samostatně výdělečně činná, nebo může být za něj plátcem pojistného stát. Nevyužije-li ani jednu z těchto možností, stává se pojištěnec ve zdravotním pojištění osobou bez zdanitelných příjmů s měsíční povinností placení pojistného v částce 1 971 Kč (od 1. ledna 2020). Alternativně přichází v úvahu i vynětí z českého systému veřejného zdravotního pojištění, například výkonem výdělečné činnosti ve státech Evropské unie, případně v Norsku, na Islandu, v Lichtenštejnsku nebo ve Švýcarsku ve smyslu koordinačních nařízení EU (č. 883/2004 a 987/2009) nebo také využití institutu dlouhodobého pobytu pojištěnce v cizině za podmínek daných ustanovením § 8 odst. 4 zákona č. 48/1997 Sb.

ZDRAVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Naopak, je-li výši příjmu dosaženo potřebné částky, přihlašuje zaměstnavatel osobu u zdravotní pojišťovny jako zaměstnance a odvádí pojistné podle zákona.

Podle ustanovení § 5 písm. a) bodů 4.–6. zákona č. 48/1997 Sb. vzniká při právních podmínkách roku 2020 při příjmu alespoň 3 000 Kč zaměstnání u:

- člena družstva, který není v pracovníprávním vztahu k družstvu, ale vykonává pro družstvo práci (i funkci), za kterou je jím odměňován;
- osoby činné na základě dohody o pracovní činnosti, popřípadě více dohod o pracovní činnosti u jednoho zaměstnavatele;
- dobrovolného pracovníka pečovatelské služby.

Při placení pojistného postupuje zaměstnavatel u těchto tří skupin osob jako zaměstnanců následovně:

1) *Zúčtovaný příjem je nižší než 3 000 Kč*

Zaměstnání nevzniká, zdravotní pojištění se neplatí, pojištěnec si sám řeší svůj pojistný vztah – viz výše.

2) *Zúčtovaný příjem činí alespoň 3 000 Kč a současně je nižší než 14 600 Kč*

V tomto případě musí zaměstnavatel dbát na skutečnost, zda se na tuto osobu vztahuje povinnost odvodu pojistného alespoň z minimálního vyměřovacího základu.

a) Minimální vyměřovací základ nemusí být dodržen (§ 3 odst. 8 zákona č. 592/1992 Sb.):

- zaměstnavatel odvede pojistné ze skutečné výše zúčtovaného příjmu (tedy i nižšího než 14 600 Kč) bez povinnosti dopočtu a doplatku pojistného do minimálního vyměřovacího základu;
- pojistné se odvede ze skutečné výše příjmu také v případě, kdy je zaměstnanec současně OSVČ a platí v roce 2020 měsíční zálohy nejméně v částce 2 352 Kč, což doloží zaměstnavateli čestným prohlášením.

b) Minimální vyměřovací základ musí být dodržen:

- zaměstnavatel zabezpečí od ledna 2020 v příslušném měsíci odvod pojistného nejméně v částce 1 971 Kč (13,5 % z minimálního vyměřovacího základu 14 600 Kč);
- pojistné z rozdílu částek mezi minimální mzdou 14 600 Kč a zúčtovaným příjmem uhradí zaměstnanec prostřednictvím zaměstnavatele. Jedině v případě, kdyby byl příjem nižší než minimální mzda zapříčiněn překážkami v práci na straně zaměstnavatele (§ 207 až 209 zákoníku práce), přešla by povinnost úhrady celé částky doplatku na zaměstnavatele.

3) *Zúčtovaný příjem dosahuje nejméně 14 600 Kč*

Pojistné se odvádí v souladu se zákonem ve výši 13,5 % ze zúčtovaného příjmu, v roce 2020 i v dalších letech bez omezení horní hranicí.

7 903 Kč

Zákonem č. 297/2017 Sb. se od 1. ledna 2020 zvyšuje vyměřovací základ u osob, za které platí pojistné stát, na částku 7 903 Kč. To znamená, že za každého tzv. „státního pojištěnce“ obdrží příslušné zdravotní pojišťovny od 1. ledna 2020 měsíčně 1 067 Kč, což je o 49 Kč více než v roce 2019. Tento postup je legislativně v souladu s ustanovením § 3c odst. 2 zákona č. 592/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kdy

částku vyměřovacího základu může vláda vždy do 30. června změnit svým nařízením, a to s účinností k 1. lednu roku následujícího, přičemž se přihlíží k vývoji průměrné mzdy zveřejňované Českým statistickým úřadem, k možnostem státního rozpočtu a k vývoji finanční bilance veřejného zdravotního pojištění. Nicméně k datům 1. ledna 2019 a 1. ledna 2020 byla pro daný účel použita forma zákona.

Poznámka: Ke dni zpracování tohoto příspěvku je v Poslanecké sněmovně projednáván sněmovní tisk č. 352, jehož obsahem je nový způsob stanovení vyměřovacího základu u osob, za které platí pojistné stát.

Musíme si však uvědomit, že u těchto osob je pojistné placeno pouze státem jen tehdy, pokud tyto osoby nejsou výdělečně činné. Jestliže jsou však zaměstnány nebo podnikají, pak platí pojistné (zálohy na pojistné u OSVČ) za podmínek stanovených zákonem č. 592/1992 Sb. s tím zvýhodněním, že ani zaměstnavatelé a ani osoby samostatně výdělečně činné nemusí v rámci své činnosti dodržet minimální vyměřovací základ.

Částka vyměřovacího základu pro platby pojistného státem představuje i vyšší odpočtu od dosaženého příjmu zaměstnance za podmínek stanovených v 3 odst. 7 zákona č. 592/1992 Sb. I v roce 2020 lze odpočet 7 903 Kč uplatnit za těchto značně specifických podmínek:

- nárok na uplatnění odpočtu může použít pouze zaměstnavatel, zaměstnávající více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového průměrného přepočteného počtu svých zaměstnanců;
- u tohoto zaměstnavatele lze uplatnit nárok na odpočet jen v případě zaměstnané osoby, které byl přiznán invalidní důchod, a to bez ohledu na stupeň invalidity;
- odpočet je možné nárokovat i v případě, kdy uvedené skutečnosti netrvají po celý kalendářní měsíc.

Z výše uvedeného mj. vyplývá, že odpočet (od 1. ledna 2020 ve výši 7 903 Kč) lze uplatnit pouze u poživatelů invalidního důchodu, a to jen u vybrané skupiny zaměstnavatelů. Nárok na odpočet tedy nemají žádné jiné osoby jako zaměstnanci, za které platí pojistné stát, a ani osoby samostatně výdělečně činné.

10 000 Kč

Osoby, které do konce roku 2011 pracovaly na základě dohody o provedení práce, nebyly z pohledu zdravotního pojištění považovány za zaměstnance, protože byly jako jedna z výjimek vyjmenovány v § 5 písm. a) v bodě 3. zákona č. 48/1997 Sb., přičemž výše příjmu neměla na posouzení dané skutečnosti žádný vliv.

Od 1. ledna 2012 se u dohody o provedení práce vztahují na zaměstnavatele obecně platná zákonná ustanovení tehdy, pokud výše zúčtovaného příjmu přesáhne v rozhodném období kalendářního měsíce 10 000 Kč. Pro účely placení pojistného na zdravotní pojištění se návazně vychází z ustanovení § 7a odst. 1 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Do konce roku 2016 se zaměstnavatelé nezabývali problematikou minimálního vyměřovacího základu u dohody o provedení práce, popřípadě u více dohod o provedení práce u jednoho zaměstnavatele. Pokud takový příjem přesáhl 10 000 Kč, byl automaticky dodržen minimální vyměřovací základ. Naopak, při příjmu maximálně 10 000 Kč zaměstnání ve zdravotním pojištění nevzniklo a svůj pojistný vztah (pojištění u zdravotní pojišťovny) si řešil pojištěnec jiným způsobem.

Zvýšením minimální mzdy k 1. lednu 2017 na částku 11 000 Kč se tato situace zásadně změnila. Jestliže příjem na dohodu o provedení práce (resp. více dohod o provedení práce u jednoho zaměstnavatele) činí více než 10 000 Kč a méně než minimální mzda, provádí zaměstnavatel příslušný dopočet a doplatek pojistného do zákonného minima při zaměstnání trvajícím celý kalendářní měsíc. Výjimkou jsou osoby nebo situace vyjmenované v ustanovení § 3 odst. 8 zákona č. 592/1992 Sb., kdy toto minimum nemusí být dodrženo, anebo když se minimum snižuje na poměrnou část dle § 3 odst. 9 téže právní normy.

Při placení pojistného na základě dohody o provedení práce platí zejména tyto zásady:

- není podstatné, zda zaměstnanec pracuje na dohodu o provedení práce po celý kalendářní měsíc nebo jen jeho část – významná je výše příjmu za rozhodné období příslušného kalendářního měsíce;
- pokud příjem na základě dohody o provedení práce nepřesáhne v kalendářním měsíci částku 10 000 Kč, nepovažuje se osoba pro účely zdravotního pojištění za zaměstnance a zaměstnavatel ji u zdravotní pojišťovny nepřihlašuje, resp. ji musí na daný měsíc odhlásit (je-li přihlášena).

Poznámka: Obě podmínky platí identicky i pro dohodu o pracovní činnosti – od 1. ledna 2019 (a také v roce 2020) s ohledem na rozhodnou částku 3 000 Kč.

U zaměstnanců pracujících na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr platí v souvislosti s plněním oznamovací povinnosti podle § 8 odst. 2 písm. d) zákona č. 48/1997 Sb., že zaměstnavatel:

- přihlašuje zaměstnance ke dni nástupu do zaměstnání, kterým je den, ve kterém zaměstnanec poprvé po uzavření dohody začal sjednanou práci vykonávat, a
- odhlašuje zaměstnance dnem, jímž uplynula doba, na kterou byla příslušná dohoda sjednána.

MINIMÁLNÍ MZDA 14 600 Kč

Zvýšení minimální mzdy na částku 14 600 Kč návazně ovlivní ve zdravotním pojištění například:

1) Placení pojistného zaměstnavatelem za zaměstnance

Minimálním vyměřovacím základem zaměstnance je minimální mzda. Nedosahuje-li hrubý příjem zaměstnance v příslušném kalendářním měsíci aktuální výše minimální mzdy, případně její poměrné části ve smyslu ustanovení § 3 odst. 9 zákona č. 592/1992 Sb., provádí zaměstnavatel příslušný dopočet (a následný doplatek) pojistného do zákonem stanoveného minima.

2) Podmínky v tzv. nekolidujícím zaměstnání

Uchazeč o zaměstnání, který nepobírá podporu v nezaměstnanosti, může současně vykonávat závislou činnost (pracovní poměr, služební poměr, dohoda o pracovní činnosti, nikoli však již dohoda o provedení práce), pokud příjem za kalendářní měsíc nepřevyší polovinu minimální mzdy, tj. od 1. ledna 2020 částku 7 300 Kč.

3) Placení pojistného v případě neplaceného volna a neomluvené absence

S účinností od 1. ledna 2015 byla zrušena ustanovení § 3 odst. 5 zákona č. 592/1992 Sb. a § 9 odst. 3 zákona č. 48/1997 Sb. v podobě platné do konce roku 2014. Tato skutečnost mimo jiné znamená, že se z obecného pohledu již neplatí po-

jistné z neplaceného volna a ani při neomluvené absenci (nenavyšuje se z těchto důvodů nepřítomnosti zaměstnance v zaměstnání vyměřovací základ zaměstnance), avšak zaměstnavatel musí zabezpečit dodržení minimálního vyměřovacího základu zaměstnance, resp. jeho poměrné části tehdy, pokud pro zaměstnance – a zaměstnavatele jako plátce pojistného – povinné minimum ve zdravotním pojištění platí.

Naopak, nemusí-li být zákonné minimum u zaměstnance dodrženo (§ 3 odst. 8 zákona č. 592/1992 Sb.), pak se v případě neplaceného volna nebo neomluvené absence k zákonnému minimu nepřihlíží a vyměřovacím základem je buď:

- dosažený příjem (od data 1. ledna 2020 i nižší než 14 600 Kč), nebo
- není odvedeno žádné pojistné – například v případě trvání neplaceného volna po celý kalendářní měsíc třeba u poživatele některého z důchodů.

PŘÍJMY NEPODLÉHAJÍCÍ ODVODU POJISTNÉHO

K uvedenému dodávám, že podle zákona o daních z příjmů se z pohledu zdravotního pojištění neberou v úvahu příjmy z kapitálového majetku podle § 8, příjmy z nájmu podle § 9 (pokud nemovitost není zahrnuta do obchodního majetku) a ani ostatní příjmy dle § 10 tohoto zákona. Z těchto příjmů se žádné pojistné neplatí, což však současně znamená, že pokud pojištěnec vykazuje pouze příjmy této povahy, nemá jejich prostřednictvím řešené zdravotní pojištění. Takže kdyby měl pojištěnec každý měsíc vysoké příjmy kupříkladu z nájmu dle § 9 ZDP, přičemž by současně nebyl zaměstnán, nepodnikal a ani neměl nárok na zařazení do některé ze „státních kategorií“, musel by si měsíčně platit pojistné jako osoba bez zdanitelných příjmů. Kdyby byl takové osobě přiznán starobní důchod třeba od 10. června, oznámil by tuto skutečnost zdravotní pojišťovně (doložením rozhodnutí ČSSZ v dané věci) a pojistné jako osoba bez zdanitelných příjmů by naposledy zaplatil za měsíc květen.

ZVÝŠENÁ MINIMÁLNÍ ZÁLOHA A MINIMÁLNÍ VYMĚROVACÍ ZÁKLAD OSVČ

Minimální měsíční vyměřovací základ OSVČ pro rok 2020 je určen sazbou 50 % z částky průměrné mzdy 34 835 Kč, tj. 17 417,50 Kč. Minimální výše zálohy OSVČ pro rok 2020 se vypočte jako 13,5 % z částky 17 417,50 Kč a zvyšuje se tak od ledna 2020 z dosavadních 2 208 Kč na **2 352 Kč**.

Pokud musí OSVČ dodržet ve zdravotním pojištění zákonné minimum, pak alespoň minimálně:

- zálohu za prosinec 2019 ve výši 2 208 Kč zaplatí nejpozději dne 8. ledna 2020;
- zálohu za leden 2020 ve výši 2 352 Kč uhradí nejpozději dne 10. února 2020 (8. února je v sobotu),

a to již připsáním platby na účet zdravotní pojišťovny, určený pro samoplátce.

Od měsíce podání Přehledu za rok 2019 (tedy například od dubna 2020) platí OSVČ nadále zálohu 2 352 Kč i tehdy, pokud podle příjmů a výdajů za rok 2019 matematicky vyjde záloha nižší než 2 352 Kč. Horní hranice zálohy OSVČ není v roce 2020 (fakticky od roku 2013) vymezena, což platí i pro celkovou výši pojistného za tento rok. ■

Autor článku je expert v oblasti zdravotního pojištění.

